

A nyomorba süllyedés jelei

A telepekről nem lehet általánosságban beszélni, ahogyan a nyomorban élő családokról sem. Nincsenek univerzális, mindenhol alkalmazható módszerek, hanem a helyben megismert problémákra kell megfelelő válaszokat találni. Alapjában véve igazságtalannak tartjuk, ahogyan azok az emberek ott élnek. Ezt azonban nem lehet egyik pillanatról a másikra megváltoztatni, apró lépésekkel haladunk? mondta a Magyar Nemzetnek adott interjújában Vecsei Miklós, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnöke.

A Magyar Nemzet c. napilapban megjelent interjú online változata az mno.hu honlapon olvasható

Először csak nem javítják meg a hinta leszakadt láncát, utána pedig lassan jönnek a nyomorba süllyedésnek egyéb szimbolikus jelei: megszűnik a focicsapat, elmarad a falunap. Vecsei Miklóst, a Magyar Máltai Szeretetszolgálat alelnökét a szervezet teleprehabilitációs programjairól és az ott szerzett tapasztalatokról kérdeztük.

– Milyen eséllyel látnak neki egy lepusztult roma telep kitisztításához? Mi az első dolguk, ha megérkeznek egy rehabilitálandó telepre?

– A programunk neve: Jelenlét. A Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál ez alatt azt értjük, hogy jelen vagyunk az emberek életében. Nem vendégek, nem odalátogató idegenek vagyunk a településen, hanem a mindennapok résztvevői. A telepekről nem lehet általánosságban beszélni, ahogyan a nyomorban élő családokról sem. Nincsenek univerzális, mindenhol alkalmazható módszerek, hanem a helyben megismert problémákra kell megfelelő válaszokat találni. Ezeket sokszor nem lehet csak a jog és a törvény eszközével megoldani, ezért mi egy tágabb fogalomról szoktunk beszélni, az igazságosságról. Alapjában véve ugyanis igazságtalannak tartjuk, ahogyan azok az emberek ott élnek. Ezt azonban nem lehet egyik pillanatról a másikra megváltoztatni. Apró lépésekkel haladunk, sokszor egy lépést előre, kettőt vissza, azután megint előre. Évtizedek óta tartó romlást kell gyógyítanunk, s ahogyan a sebek gyógyulását, ezt sem lehet sürgetni. És bizony akár a cigányságról, akár a hajléktalanügyről beszélünk, ez sokszor rendkívül fájdalmas. Néha legszívesebben mi magunk is elmenekülnénk. Persze nem tesszük, mert nem hagyhatjuk cserben azokat az embereket, akiknek mi jelentjük az esélyt.

– Mi a cél egy nyomortelep rehabilitációja során?

– A kérdés megválaszolásához először is ketté kell választani két fogalmat: a nyomorúságot és a szegénységet. A nyomor nem a szegénység mélyebb változata, hanem a létezés más minősége. A szegénység leírható valaminek a hiányával. Nincs pénz, nincs nyaralás, nincs új ruha. Sok olyan szegény ember él ma Magyarországon, akinek küzdenie kell a holnapért. Azt gondoljuk, hogy ahol gondolnak a holnapra, és küzdenek érte, ott még nem akkora a baj. A nyomorúság ott kezdődik, amikor a pillanatnyi szükség mindent felülír, eltűnik a holnap, csak a ma számít. A nyomorúságban megszűnnek a célok, eltűnnek az értékek. Sokan azt mondják a nyomorban élő emberekre, hogy nem akarnak dolgozni. De nem erről van szó: már nem tud akarni. Nincs célja, nem látja az értelmét, hogy valamiért megfeszüljön, valamit elérjen. Ezt persze nem tudják, akik ítéletet mondanak fölöttük. Egyébként a nyomorba süllyedésnek megvannak a jelei, furcsának tűnnek, de szimbolikusak: ha nincs már focicsapat, ha nincs már falunap. Előbb csak a játszótéren nem javítják meg a hinta leszakadt láncát, később már a beszakadt háztetők is úgy maradnak. Ezért próbáljuk elérni, hogy a vegetáló állapotot felváltsa újra a küzdés, az akarás, a cél keresése. Ehhez pedig meg kell győznünk a többségi társadalmat is. Zárt ajtókon nem lehet bemenni, a szociális munkás vagy egy karitatív szervezet önmagában nem képes rehabilitálni a kirekesztett embereket. A társadalomnak kell elfogadnia a cigány családokat és a hajléktalan embereket is.

– Ez az igény meglehetősen nehéz feladat elé állítja a többségi – és nem is feltétlenül előítéletes – társadalmat. De hogyan lehet a szemléletváltást elérni?

– A többségi társadalmat én úgy hívom, hogy a jóléti erkély. Ez nem egy cinikus kifejezés, már csak azért sem, mert ez az a szint, ahol mi élünk, és ahol a társadalmat vezetőik is élnek. Azért erkély, mert magasabb szintről nézzük a világot, távolabbról látjuk a problémákat, mint akik benne élnek. A kérdés, hogy mi látszik innen, és mi hallatszik el ideig. Amiről itt beszélnek, az határozza meg a közéletet. Amivel mi foglalkozunk, a hajléktalanügy vagy a teleprehabilitáció, szinte mindig negatív hírek formájában jutnak fel a jóléti erkélyre. Mi pedig azt szeretnénk, hogy ezek a témák árnyaltabban bukkanjanak

fel. Legalább annyira, hogy ne söpörjük félre a problémát, kezdődjön párbeszéd a jelenségről. Ha másért nem, hát azért, mert bizony van miért aggódnunk. Közelítő becslések szerint 2050-ben jóval kevesebben leszünk Magyarországon, a lakosság száma nyolc-, vagy akár hat és fél millióra is csökkenhet. Akkor 35 évesek lesznek azok a gyerekek, akik ma a telepeken születnek. Szerintünk igenis beszélni kell arról, hogy ezeknek a gyerekeknek – akkor már felnőtteknek – lesz-e munkájuk, lesznek-e céljaik? A társadalom hasznos tagjai lesznek-e, vagy segélyre, támogatásra szoruló emberek. Ez pedig már messze nem karitatív kérdés. Már most sem.

– Hanem?

– Ez egyszerű matematika. Hányan lesznek azok, akik dolgoznak, akik nyugdíjasok, akik gyerekek? Milyen lesz az eltartók és az eltartottak aránya? Lemondhatunk-e a nyomortelepeken felnövekvő generációról, vagy tudomásul vesszük, hogy segítenünk kell az ott született gyerekeknek piacképes tudást szerezni. Ha nem teszünk értük semmit, a szüleik sorsát öröklik, és azt fogják továbbörökíteni a saját gyerekeiknek is. A matematikán túl ez már közgazdaságtan, egészség-, népesedés- és nyugdíjpolitika. Az életünk, tulajdonképpen. A szolidaritási elv akkor fog működni, ha minden ma megszületett gyerek olyan körülmények között nő majd fel, hogy 2050-ben lehetősége legyen dolgozni. Abszolút elismerendők a kormány azon erőfeszítései, hogy a legtöbb gyermek a középosztályba szülessen, és ezeknek a törekvéseknek szerintem pozitív eredményei is lesznek. De minden próbálkozás ellenére a gyerekek nagy része így is, úgy is a nyomorúságba fog születni, és ha nem teszünk értük semmit, akkor szükségszerűen az eltartandók számát fogják gyarapítani. Hangsúlyozom, ez nem száz év múlva lesz, hanem a mi életünkben fog bekövetkezni. De nem sokkolni szeretnénk, csak megoldást keresni. A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége által kiadott, Az idők jelei című tanulmánykötet szociális ügyek fejezetét Tarnai Zoltán barátommal írtuk. Erős mondatok voltak, a műfaja invokáció. Vagyis könyörgés.

– Kifutunk az időből?

– Már a huszonnegyedik órán is túl vagyunk, ezt is írjuk az invokációnkban. A huszonnegyedik óra, az az ezredforduló környékén volt. Akkor még látótávolságon belül volt az az élet, amelyben dolgozni jártak. Azóta eltelt egy emberöltőnyi idő, és már más a helyzet. Ennek a világnak már az emlékei sem élnek.

– Több településen tapasztalni, hogy a kiségyházak tevékenységének köszönhetően sok nyomortelepen letették a dizájnerdogokat, például. Ezek a szervezetek a Máltai Szeretetszolgálat szövetségeseinek tekinthetők ebben a munkában?

– Örömmel fogadjuk a lelkészek tevékenységét, ők pontosan olyan bárányszagú pásztorok, akikről Ferenc pápa is beszélt. Azt sem szabad elfelejteni, a kiségyházak talán legfontosabb üzenete az, hogy „Isten téged is szeret!”. Ezt a mélyen és valóban hívő cigány emberek sokkal könnyebben befogadják, mint a bonyolult teológiai üzeneteket. Egy igazi megtérés sok emberben nagy változásokat indít el. Amikor egy cigány asszony egy Mária-kép felé fordulva kér valamit, elképzelhető, hogy több erőt kap, mint az egész magyar szociálpolitikától együttvéve.

– Visszatérve az indító kérdésre: hogyan jut el a Máltai Szeretetszolgálat egy településre? Mit tesznek elsőként?

– Általában olyan helyekre megyünk, ahol évtizedek óta nem történt semmi. Amikor aztán megérkezünk, akármilyen szelíden kezdünk is munkához, érdekeket sértünk. Hiszen rámutatunk egy sor olyan problémára, amiket lehet, hogy évekig próbáltak eltitkolni, elfojtani a helyiek. Ezért az első időszak mindig nagyon nehéz. Elsőre általában beköltözünk egy házba, vagy a veszprémi pokoli torony esetében lakásba, és figyelünk. Olyan viszonyok között vagyunk jelen, mint az ott élők. Ha a házban nincs fűtés, a mi irodánkban is hideg van. Ha a vizet a közkútról hordják, mi sem építünk fürdőszobát magunknak, amíg a többségnek nincs. Többnyire anyukák jönnek először gyerekekkel, akár csak melegedni, beszélgetni, vagy meginni egy kávét. Ha azt látjuk, hogy éhesek a gyerekek, uzsonnát készítünk nekik. Osztogatni nem szoktunk, inkább arra próbáljuk rávenni az embereket, hogy együtt csináljunk valami olyat, amitől nekik jobb lesz. Egy idő után mondjuk már tudunk játszótér rendezni a gyerekeknek. Lassan elkezdhetünk kiépíteni egy hálózatot, ami kisebb-nagyobb célokat valósít meg, és ami később aztán bővíthet is: az egymást segítő emberek egy idő múlva egymást segítő településeket alkotnak. Közben rengeteg információt kapunk, és már a konfliktusokat is tisztán látjuk. Gyakran pontosabban tudjuk, mi történik, mint a lassan, vagy néha egyáltalán nem reagáló hatóságok.

– Erőforráshiánnyal küzdenek, vagy a jogszabályi háttér hiányzik a hatóság munkájához?

– Szerintem az akarat. Az a fajta társadalmi akarat, hogy ezeket a telepeket, településeket megmentsük. Azt például nem tudom elképzelni, hogy Budán gyorsasági versenyt lehetne rendezni az utcán, míg vannak falvak, ahol ez évek óta megkeseríti az ott élők életét. Vagy ott van a látható, kirakatba kitett drogterjesztés. Vagy ott vannak az omladozó vályogházak között feltűnő oroszláncapus paloták, azt hiszem, nem kell nyomozónak lenni, hogy kiderüljön, ezeken a

helyeken ki is az uzsorás. Mi annyit tudunk tenni, hogy láthatóvá tesszük ezeket a konfliktusokat, vagy segítünk a helyszínen enyhíteni a következményeket.

– Ki lehet partner ebben a küzdelemben?

– A polgármestertől kezdve a papon, az odacsábított védőnőn és orvoson át sok mindenki, aki tenni akar, és eszközökkel érkezik. A tanárok kulcsszereplők. De rengeteg olyan iskolát látunk, ahol már nem is az a gond, hogy nincs kifizetve a gázzámla, hanem hogy rossz a radiátor, és emiatt nem is lehetne befűteni. Vagy éppen beáznak a tantermek. A tanárok pedig ezeken a helyeken nem túlterheltek, hanem kiégtek, mert folyamatos kudarcnak vannak kitéve. Mi is figyelünk arra, hogy a munkatársaink ne legyenek eszköztelenek, ugyanis a szociális szféra dolgozói is akkor égnek ki, ha nem tudnak segíteni. Ezért ha egy munkatársunk teszem azt falunapot akar szervezni, akkor mindent megadunk, ami ehhez neki szükséges. Az ugyanis nem fordulhat elő, hogy a végvárakban nincs fegyver, amikor a nyomor ellen harcolunk. Ezen túl azon dolgozunk még, hogy a jelzőrendszerünk gyors legyen: nem telhet el sok idő a probléma felvetésétől a megoldás megtalálásáig, mert attól is fásultak lesznek a terepen lévők.

– Könnyebb ebben a harcban helyiekre támaszkodni?

– Az a célunk, hogy idővel a segítők szerepét teljesen átvegyék a helyben élő emberek, és az eredményeket megőrizve már önállóan tudjanak továbblépni. Ehhez sajnos évtizedek kellenek. Ne feledjük, az unió egyik elve a szubszidiaritás, vagyis aki megoldja a problémáit, annak ne szóljunk bele az életébe. Ezzel mi is egyetértünk, de mi van azzal, aki nem tud úrrá lenni a gondjain? Annak is adjuk oda a pénzt, hogy aztán vigye el tőle a pályázatíró vagy az uzsorás? Ilyenkor rengeteg kérdés merül fel az önkormányzatiság eszmeiségétől a kizsákmányoláson át a prostitúcióig. Egy-egy településen évtizedek óta gyakorlat, hogy a férfiak által felhalmozott adósságot végül az asszonyok vagy a nagyobb lányok testével fizetik ki. A jóléti erkélyen viszont nem erre gondolnak, ha a prostitúcióról beszélnek.

– Mikor tekinthetik befejezettnek a munkájukat? Befejezhető-e egyáltalán?

– A minap három, a nyomor peremén lévő településen jártunk. Az egyik faluban évek óta jelen vagyunk, iskolát és elektronikai bontóüzemet működtetünk, a másik két helyszínen még csak most néztünk szét. Volt egy vendég a csapatunkban, aki most járt először a helyszíneken, ő úgy fogalmazott, hogy ahol jelen vagyunk, ott van élet a faluban, az utcákon mindenki ment valahova. Mozgásban voltak az emberek, azt a benyomást keltették, hogy céljuk van, csinálnak valamit. A másik két településen pedig az tűnt fel a vendégünknek, hogy az emberek egy kupacban ülnek az árok partján. Érdekes megfigyelés volt. Ez tizenkét év munkája, ez a siker mértékegysége. Persze, hozzáteszem gyorsan, az is jó visszajelzés, hogy ahol jelen vagyunk, ott az iskolában végzett diákok kivétel nélkül továbbtanulnak.

Ennek a cikknek a nyomtatott változata a Magyar Nemzetben jelent meg. A megjelenés időpontja: 2016. 03. 12.